

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

י"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 1319

מסכת בבא בתרא ס"ח-ע"ד ♦ נגעים ב', ד' - ג', ג'

בס"ד, כ"ח אב תשפ"ד

השבוע בגליון

- ♦ לא לכל אדם יש מזל כשל יוסף מוקיר שבת
- ♦ האם תמיד מוכר בעין יפה הוא מוכר?
- ♦ "מוכר בעין יפה" - בתנאי שאין זה פוגע בזכויותיו
- ♦ הדג הגדול והאומה שמקעט תכניע את עם ישראל
- ♦ נשר שכפיו פרוסות מקיל ועד בבנוה

- ♦ אלו חפצים נמכרים עם הבית?
- ♦ סיוור משותף של המוכר והקונה בנכס הנמכר
- ♦ התעשרות שהתגלתה לאחר הפטירה

- ♦ קריאת שם של אדם רשע
- ♦ בנו של מומר, כיצד יזמן לעלות לתורה
- ♦ למכירה, מכונת במצב בינוני
- ♦ אכזבתו של מוכר הבגדים
- ♦ מוכר חנות שביקש לקחת עמו את קירות החנות

ניתן לקבל את הגליון בדוא"ל מידי שבוע חינם להצטרפות: meorot@meorot.co.il

דבר העורך

תסמונת הפילים

היה היה פיל.

פיל אפריקני ענק, אדיר ממדים.

על רגליו הרחבות להחריד נישא גופו העצום, ראשו הגדול, שיניו הארוכות שצווחו למפת בידי עובדי הקרקס שבו "עבד", ואזניו שהתפשטו לכל עבר.

לא פיל רגיל היה פילנו. יודע היה להציג את עצמו כעייף, כנרדם, כנרגז וככועס. עיתים היה מתרצה לעמוד על שתי רגליו האחוריות ולמחוא רגליים ברגליו הקדמיות, ולפעמים אף עלה ביד בעליו-מאלפו לשכנעו להנהן בראשו כאומר הן ולאן. לא פלא, איפוא, כי בכל מקום שבו הופיעו הפיל ובעליו, המונים נהרו להיווכח בפעולותיו ובחכמותיו, רבים התאספו להביט בקסמיו, ויהי הפיל לאגדה מהלכת, ובעליו לעשיר נודד.

הן אמת, כי שנים ארוכות עמל בעליו לאלף את פילו החכם, למען ידע ויבין כי תנועה פלונית משמעה להניף את רגל ימין, ותנועה אחרת פירושה למצמץ בעין שמאל, אך משקלט הפיל את הסימנים והפנימים, ידוע ידעו הכל, כי פיל חכם לפנייהם, ואף אם לא ידעו, הסכימו.

לא פעם היה בעל הקרקס סונט בעובדיו הזוטרים, כי פילו האהוב עולה עליהם בחכמתו, והם, שתקו, ידעו כי יש אמת בדבריו.

דף סח/א שמעון בן אבטולמוס

קריאת שם של אדם רשע

גמרתנו מביאה את פירושו של "שמעון בן אבטולמוס" בנוגע לנידון מסויים במשנתנו. הרשב"ם בד"ה שמעון בן אבטולמוס מעיר על כך: "כן פירש רבינו חננאל". לכאורה, דבריו נראים סתומים. מה פירש רבינו חננאל? אלא, שבעל התורת חיים (בסוגייתנו), מבאר, כי ככל הנראה, לפני הרשב"ם גם היתה מונחת הגירסה "שמעון בן אבשלום אומר", כנוסחת הרמ"ה והריטב"א. מאחר שאבשלום רשע היה, ולדברי רבי מאיר (סנהדרין קג/ב) אף אין לו חלק לעולם הבא, ואסור לקרוא אדם על שמו, שהרי נאמר (משלי יז) "ושם רשעים ירקב", ביכר הרשב"ם את דעת רבינו חננאל, לפיה שמו של החכם היה "שמעון בן אבטולמוס" (עיי' גם בעיני כל חי לגר"ח פלאג').

מסיבה זו, גם במשנה במסכת כתובות (קד/ב) האומרת "שני דייני גזירות היו בירושלים, אדמון וחנן בן אבשלום", מציינים בעלי התוספות (שם בד"ה שני דייני גזירות) את גירסת רבינו תם לפיה שמו היה "חנן בן אבישלום" ולא "בן אבשלום". איסור זה, נתבאר על ידי רבי אלעזר בגמרא (יומא לח/ב): "מאי ושם רשעים ירקב, ורקביבות תעלה בשמותן דלא מסקינן בשמיהו". רש"י (ד"ה דלא מסקינן בשמיהו) מפרש את דבריו: "לא יקרא אדם לבנו שם אדם רשע". בספר משלי (שם) מוסיף רש"י וכותב: "ושם רשעים ירקב - רקבון עולה בשמם שאין אדם חפץ להזכיר שמו והוא משתכח מאליו". כלומר, מוטל עלינו להשכיח את שמם של הרשעים מן העולם. הפתחי תשובה (י"ד סי' קט"ז ס"ק ו) מעלה סברה, כי איסור זה גם נובע מחמת החשש שמזלו של הרשע ידבק בתינוק אשר מכונה בשמו [ועיי"ש משי"כ בסוף דבריו].

מותר לקרוא לתינוק "אליעזר", כשם עבדו הכנעני של אברהם? כלל זה, שאין לקרוא לתינוק בשמו של אדם רשע, הביא יהודי בשם אליעזר לפנות אל רבי משה בן יוסף טראני, הלא הוא המבי"ט, בשאלה אם אביו נהג כראוי כאשר העניק לו את השם "אליעזר", שהרי אליעזר היה עבדו הכנעני של אברהם אבינו, וזרעו של כנען ארור. המבי"ט (שו"ת סי' רע"ו) השיב לו, כי אין לו לחשוש, וודאי מכונה הוא כן על שם אליעזר בנו של משה רבינו ע"ה. כלומר, האיסור לקרוא לתינוק בשמו של אדם רשע תקף רק אם לא נקראו אנשים נוספים, כשרים, בשם זה.

בעבר קראו שמות לילדים על שם מאורעות ולא על שם אנשים: אלא, שעדיין יש להבין כיצד זה קרא משה רבינו ע"ה לבנו אליעזר, שהוא שמו של כנעני ארור? בנושא זה מרחיב החיד"א בספרו יוסף אומץ (שו"ת סי' י"א) ומבאר על פי דברי המדרש (בראשית רבה פרשה ל"ז ד"ה ולשם יולד), כי בעבר נהגו לכנות את

צעילוי נשמת

ר' אריה יהודה ליב יפה ז"ל
ב"ר יצחק ז"ל
נלב"ע ב' באלול תשכ"ו
תנצב"ה
הונצח ע"י בניו דוד ושלמה יפה שיחיו - פ"ת

צעילוי נשמת

מרת מירב פוירשטיין ע"ה
ב"ר מרדכי ז"ל
נלב"ע ב' באלול תשע"ה
תנצב"ה

צעילוי נשמת

הר"ר משה חיים זילבר ז"ל
ב"ר יוסף ז"ל
נלב"ע ר"ח אלול תשמ"ט
תנצב"ה
הונצח ע"י ידידו
משפחת הלר שיחיו - גבעת שמואל

לעילוי נשמת

ר' משה שניצר ז"ל ב"ר מנחם מנדל ז"ל
נלב"ע ג' באלול תשס"ז תנצב"ה
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

נר ה' נשמת אדם

הילודים על שם המאורעות שנשמכו ללידתם, וממילא לא היתה כל התייחסות לכך שבשם זה גם נקרא רשע זה או אחר. לעומת זאת, בימינו כאשר ילדים נקראים על שם אחרים, יש להקפיד על כך.

המבי"ט - אין לכנות תינוק בשם שניתן לפני אברהם אבינו: מעניין לציין, כי בתוך דבריו כתב המבי"ט (שם), כי מן הראוי לקרוא ילדים בשמות אשר נתכנו בהם אבותינו מן אברהם אבינו ואילך, ולהמנע ממתן שמות אשר נתכנו בהם הדורות שקדמו לאברהם אבינו. ברם, החיד"א (שם) כבר כתב, כי דעתו לא נתקבלה בקהילות ישראל, ורבים נקראו בשם "נח" שקדם לאברהם אבינו ובשמות נוספים שקדמו לאברהם אבינו.

בנו של מומר, כיצד יוזמן לעלות לתורה: לא זו בלבד שאין לקרוא לתינוק בשמו של אדם רשע, אלא גם אדם, שאביו סרח והמיר את דתו רח"ל, כתב בעל תרומת הדשן (סי' כ"א), כי כאשר מעלים אותו לתורה יש לקרוא בשם אבי אביו ולא בשם אביו המומר. אולם, הרמ"א (שו"ת סי' מ"א) מציין, כי אין דבריו נובעים מן האיסור לקרוא בשמו של רשע, שהרי אין קוראים כאן לאף אדם בשמו של אדם רשע כי אם לרשע עצמו. אלא, שמנהג חסידות הוא לבייש את הרשע בכך שאין מזכירין את שמו, כדי לכפר במקצת על חטאיו. אמנם, כל הפוסקים מציינים (שם, ובשו"ת מהר"ם פדוואה סי' פ"ז ועוד), כי אם הדבר עלול לגרום בזיון לבנו של המומר, יש לכנותו בשם אביו ובלבד שלא לבייש אדם מישראל על לא עוול בכפו.

דף ס"ב/ב אי דיקלא טבא הוא

למכירה, מכונית במצב בינוני

סוגייתנו עוסקת בסעיפים הנכללים בחוזי מכירה שונים, ומבארת, כי אם אדם מכר שדה לחבירו וציין כי אינו מוכר דקל מסויים שבה, אזי, אם אותו הדקל הוא מן הגרועים שבדקלי השדה, אנו למדים מכך, כי וודאי כיוון לשייר לעצמו את כל הדקלים. שהרי, אם שייר לעצמו דקל גרוע זה, ברור הוא, כי לא התכוון לזנוח את רעיו הטובים ממנו. לעומת זאת, אם המוכר ציין כי אינו מוכר את אחד הדקלים המשובחים שבדקלי השדה, אנו מניחים כי אותו בלבד ביקש לשייר לעצמו, ושאר הדקלים נמכרו לקונה יחד עם השדה.

"טוב" פירושו משובח, או לא רע? למרבה הפלא, הרשב"ם (ד"ה חזינן אי דיקלא טבא הוא) בבואו לפרש את גמרתנו מבאר, כי אין צורך שהדקל ה"טוב" עליו הצביע המוכר, יהיה הדקל המשובח ביותר בשדה, ודי בכך שהוא מן הבינוניים ויש גרועים ממנו כדי שנסיק, כי אין בדעת המוכר לשייר את כל דקלי השדה כי אם דקל "טוב" זה בלבד. מדברי הרשב"ם למד בעל צמח צדק (סי' י"א), כי "טוב" אין פירושו הטוב ביותר, כי אם טוב מאחרים, אף שיש טובים ממנו.

אכזבתו של מוכר הבגדים: להגדרה זו נזקק בעל הצמח צדק כאשר מוכר ויבואן בגדים חתמו על חוזה, בו התחייב היבואן לספק "בגדים טובים" למוכר מעיר מסויימת. כאשר פתח מוכר הבגדים את ארגזי המשלוח שנערמו בחנותו חשכו עיניו. התברר לו, כי המשלוח מכיל ערמות של בגדים מן הסוג הממוצע. המוכר שתקופה כה ארוכה ציפה ל"בגדים טובים" שיריצו אל חנותו את כל בני העיר, ביקש לבטל את המקח בטענה, כי אין אלו "בגדים טובים" שכן, יש טובים מהם בהרבה. אולם, על פי דברי הרשב"ם בסוגייתנו הכריע בעל הצמח צדק, כי יש לפרש את החוזה בו נכתב "בגדים טובים", כהתחייבות של היבואן שלא לספק בגדים גרועים למוכר, כי אם בגדים באיכות בינונית, אך אין בכך התחייבות לספק לו את הבגדים הטובים ביותר. אמנם, יש לציין, כי המהרש"ם (שו"ת ח"ב סי' קצ"ז) מפלפל בדבריו וחוכך בדעתו אם באמת "טוב" פירושו מובחר ומשובח ולא רק שלילת הגרוע. **מכירת מכונית משומשת:** נידון זה מעשי ביותר לגבי אדם המבקש למכור את מכוניתו המשומשת, האם הוא רשאי לפרסם שלט בנוסח: "למכירה, מכונית יעילה וטובה", למרות שמצבה אינו מזהיר. ובכן, לדעת בעל צמח צדק אין כל מניעה לכתוב כן, כאשר המכונית במצב בינוני סביר. אולם, אם נאמר כי "טוב" פירושו מובחר, יש לכתוב "למכירה, מכונית במצב בינוני"...

דף ס"א/א מלבנות של חלונות

מוכר חנות שביקש לקחת עמו את קירות החנות

הסוגיות הנלמדות בשבוע זה עוסקות, בין היתר, בהבהרה אלו חפצים נכללים במכירת בית ואלו לא. טרם נמצה בקצרה את הכללים הבסיסיים לכך, נעיין בשאלה מעניינת שהועלתה על שולחנו של הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל.

יהודי אמריקאי שהזדקן, ביקש לפרוש לגימלאות ומכר את חנותו. הקונה הצעיר, שהיה נרגש כולו, ליווה בחמימות את המוכר, שאסף את חפציו מן החנות בה שהה מרבית שנותיו, ולתדהמתו נוכח הקונה לגלות, כי המוכר מורה למובילי חפציו לפרק את המחיצה שעמדה באמצע החנות, ולהובילה למחסן שבביתו. לתומו טען המוכר, כי מחיצה זו אינה משמשת כלל לצורך החנות, והוא התקינה לפני שנים רבות אך ורק כדי להקטין את שטח החנות ובכך להמנע מתשלומי ארנונה גבוהים. לעומתו טען הקונה, כי למעשה, המחיצה היא חלק מן החנות וודאי שנכללה במכירתה. בתשובתו, בעל האגרות משה (ח"מ ח"א סי' נ"ג) מצדיק את טענת המוכר. שכן, בשולחן ערוך (ח"מ סי' רי"ד סעי' י"א), בהתאם לסוגייתנו, נפסק, כי המוכר את הבית לא מכר את "מלבנות החלונות", היינו את המסגרות שהונחו סביב החלונות, מפני שתפקידן הוא לנוי בלבד, ואינן חלק ממכלול

ויהי היום, וילד חכם שהצטופף בין קהל הנאספים לחזות בהופעת הפיל ביקש מאביו כי יובילו אל מנהל הקרקס. שאלה לו אליו. פטר האב את בנו במנוח ראש, המשך להביט בפיל ובפעלוליו, מה לך ולמנהל הקרקס. הילד לא ויתר, הפציר, ביקש ונדנד, עד שאביו תפסו בכף ידו, וכאשר הסתיימה ההצגה, סימן למנהל הקרקס שיגש אליו לרגע קט. **מה** בפיך, שאל מנהל הקרקס. נוכחתי לדעת, שאל הילד, כי בכל פעם שהפיל מסיים את אחת מהצגותיו והכרוז מכריז על הפסקה קצרה ומפטר את הפעלולים וההופעות שיהיו בשעה הקרובה, אחד מעובדיך מושך את הפיל בחבל האדום שלצווארו. במאמץ רב ובכח גדול עליו לשכנעו להלך אחריו, לעיתים גם אין די בעובד אחד, ויש צורך בשניים ובשלושה עובדים ואף בשק גזר כדי לשכנעו לחזור למקומו.

והנה, ציפיתי כי כאשר אתם מעמידים אותו בפיתו, תכרוזו שלשלת ברזל עבה על צווארו, ותקשרוה אליו עבות או לקורת ברזל המחוברת לקרקע כדבעי. אך להפתעתי, אחד העובדים נטל את החבל האדום שלצוואר הפיל, קשר אותו די ברישול לקורנס ברזל ונעץ במגפיו את הקורנס באדמה. האמן לי, אפילו אני הייתי מצליח למשוך את הקורנס ולהשתחרר! ככה קושרים פיל כל כך גדול?

אתה ילד חכם, הפטיר מנהל הקרקס. אגלה לך סוד. ביום שבו הפיל נולד, בעודו עול לימים, פיל ינוקא, נטלתיו, כרכתי חבל אדום זה סביב צווארו, קשרתי אל הקורנס ונעצתי בקרקע. שעות, ימים ושבועות, ניסה הפיל להשתחרר מן החבל. קטן היה אז, רך לימים והדבר לא עלה בידו. לבסוף, הוא התייאש. ראיתי זאת בעיניו. פשוט התייאש. **אביו** של הילד החל לגלות התעניינות רבתי בשיחה המרתקת, ותוך כדי שהביט בחרדה הולכת

מזטרפים לאלפי הלומדים קטעי גמרא. משנה והלכה מדי יום ביומו. בכל זמן ובכל מקום. זוהי ההזדמנות לקבוע 'עיתים לתורה'. לומדים כמה דקות! זוכים בסיוף רוחני עצום!

קבע עיתים ללימוד < 3029 * עכשיו! <

החפצים הנותנים לבית את שמו. מכאן, שגם מחיצה שאינה משמשת את בעל החנות, והוצבה מאילווצים חיצוניים בלבד, לא נכללה במכירת החנות.

אלו חפצים נמכרים עם הבית? מדברי הראשונים על פי סוגייתנו עולה, כי כל דבר שאינו מחובר לדירה אינו נמכר עמה, והמחובר לדירה נדרש לצורך המגורים בה, כגון, דלתות, חלונות נמכר עמה.

המפתח של ימינו לעומת המפתחות העתיקים: החפץ היחיד אשר דינו שונה היום מדינו בתקופת המשנה, הוא המפתח. במשנתנו מבואר כי המפתח אינו נמכר עם הבית עצמו, מאחר שבימים עברו, לאחר שיפוץ קל, התאים המפתח לכל מנעול אחר, ולכן לא ניתן היה לקבוע כי הוא נמכר יחד עם המנעול הקבוע בדלת. לעומת זאת, בימינו, כאשר כל מפתח מתאים למנעול מסויים בלבד, נכלל הוא במכירת הדירה. הגאון רבי יעקב בלוי זצ"ל (פתחי חושן ח"ז פ' י"ד ס"ק ס"ד) אף מוסיף ומטעים, כי מאחר שבימינו מקפיד הקונה שלא ישאר עותק של המפתח בידי אדם כל שהוא, ברור מאלינו, כי אין המוכר רשאי להותיר בידי את המפתח.

המוכר דירה חייב להשאיר גופי תאורה אך לא נברשות: בימינו, חייב המוכר להשאיר לקונה גופי תאורה תקינים, שהרי הם חלק בלתי נפרד מן הבית. אמנם, רשאי המוכר לפרק נברשות מפוארות שהיו תלויות בדירה בעת המכירה, ולתלות במקומן גופי תאורה זולים, שהרי הנברשת נועדה לנוי ואין ניתן להכלילה עם חפצי הבית ההכרחיים. כמו כן, אדם שמכר בית שקבועה בו כספת, רשאי ליטול עמו את הכספת, שהרי אין היא נחשבת כחפץ חיוני למגורים בדירה.

מוכר דירה חייב להשאיר את המזגנים שקבועים בה? כאשר ננסה לקבוע את דינם של המזגנים, נקלע לבעיה חמורה. שכן, בעבר היו הכל פוסקים שהמזגן אינו נחשב כחלק מן הבית. מאחר שבאותה תקופה המזגן נחשב לחפץ מותרות יקר ערך, שעשירים בלבד רכשוהו לעצמם. לעומת זאת, בימינו כנראה שהכל יפסקו, כי המזגן הוא חפץ חיוני, שבלעדיו חיי הדירים בבית אינם חיים. בתקופת הביניים נקלעו למצב מעניין המעורר ספק ולמעשה, במצבים כאלו יש לשאול רב שיענה בהתאם לנתונים הקיימים בכל מקום.

סיור משותף של המוכר והקונה בנכס הנמכר: לסיום, מן הראוי להביא את דבריו של הגר"י בלוי זצ"ל (שם), כי בתבונה ינהג המוכר והקונה בעת מכירת הבית, אם יסיירו בבית ויקבעו באופן מדויק אלו חפצים נכללים במכירתו ואף יעלו את הדברים על הכתב. שכן, למרות שבהלכות אלו הולכים אחר מנהג המדינה (רמב"ם הל' מכירה פ' כ"ו), ופסקי ההלכה נועדו לפתור בעיות במקומות אשר אין בהם מנהג ברור, מכל מקום, תמיד עלול להמצא חפץ כל שהוא שעליו לא תהא הסכמה ביניהם.

דף ע/ב שטר כ"ס היוצא על היתומים

התעשרות שהתגלתה לאחר הפטירה

מאחר שיתומים אינם מצויים בעסקי אביהם, ייפתה התורה את כח בית הדין לייצגם בפני התובעים אותם ולטעון עבורם טענות, שיחייבו את התובע להישבע או להמציא ראיות מוצקות לתביעתו.

מחלוקת גדולה קיימת בין הראשונים, וכמעט שאין מי מן הראשונים שלא חיווה את דעתו בדבר סוגי הטענות שביית הדין רשאי לטעון עבור היתומים. לדעת הרמב"ן (עיי' שו"ת מהר"ט סי' ק"ב, ש"ך חו"מ בסי' ס"ט ס"ק כ"ו ובסי' רצ"ז), וראשונים נוספים, בית הדין רשאי לטעון עבורם כל סוג של טענה שבכחה לדחות את התובע. אולם, לדעת בעלי התוספות בסוגייתנו (ע/א ד"ה ולימא ליה) וראשונים אחרים, בית הדין רשאי לטעון טענות סבירות, אך אין הוא רשאי להטיח בפני התובע טענות בלתי מסתברות. וכגון, אדם שמחזיק בידי שטר המוכיח, כי הפקיד מעות ביד אבי היתומים, אין בית הדין רשאי לטעון לעומתו שמא נאנסו המעות בידי המת ושוב אין יתומיו חייבים להשיבן. שכן, אונס מסוג זה אינו שכח, שהרי לו היו גנבים שודדים את הכסף, היו הדים לדבר והיתה השמועה מתפרסמת [שתי דעות אלו הובאו בשולחן ערוך חו"מ סי' ק"ח סעי' ד'. ועיי"ש בש"ך סי' ח' שהכריע כדעת הרמב"ן]. אולם, הכל מסכימים, כי בית הדין אינו רשאי לטעון עבורם טענה שאינה סבירה כלל, שהרי גם אם אבי היתומים היה טוען אותה בבית דין, לא היו מקבלים את דבריו.

איזו טענה נחשבת כשכיחה ומציאותית: בתוך כך, הפוסקים גם נדרשו לקבוע במקרים שונים שהובאו להכרעתם, אלו טענות ניתן להגדירן כבלתי שכיחות, ואלו מהן נחשבות כטענות המתקבלות על הדעת.

גביית המיסים בקהילות אשכנז: כך אנו מוצאים בפוסקים דיון אודות קהילות אשכנז, אשר פרנסיהן נהגו לחייב להעריך מידי פעם בפעם את הונם האישי של בני הקהילה ולחייבם במיסים בהתאם למצבם הכלכלי. בני הקהילות נדרשו להעריך בעצמם את רכושם, כולל שטרי חוב, משכונות,

וגדלה לעבר הפיל העצום, שבכל רגע עלול לשחרר את עצמו מעולו של הקורנס הרעוע, שאל בחשש, והיום? כשהוא גדול, אדיר, ענק ועצום, מדוע אינו משחרר את עצמו מן הקורנס?
הוא כבר לא מנסה... השיב בעל הפיל, וחיוך של סיפוק מילא את פניו הרחבות.
פיל חכם ונבון ככל שיהא, ככלות הכל, הרי הוא פיל.

חודש אלול, חודש הרחמים, והסליחות. אי אפשר לבקש רחמים, בלתי אפשרי לייחל לסליחה, אין זה הגיוני לצפות למחילה, בלא דעת על מה אנו מבקשים רחמים, סליחה, מחילה וכפרה.
לפיכך, ימים אלו הם ימי חשבון נפש. חשבון אישי, פנימי. איש אינו יודע את המתחולל בנפשו של הזולת.

החיים מלאי סערות ונפתולים. קשיים ומכשולים נערמים בדרכו של אדם לבית עולמו. עיתים קשים הם ומייסרים, ומשום כך מפנה האדם את כל כוחותיו להתמודדות עם המשימה שהציב לעצמו להתגבר עליה. פרנסה, סיוע לזולת הנצרך לעזרה, עשיית צדקה וחסד עם אלו הזקוקים לכך, ועוד פעולות רבות, ברוכות וטובות בפני עצמן. בעודו בתחילת העשייה, בטוח כל אדם כי אין לו זמן. פשוט אין. אם היו מאריכים את יומו במספר שעות, עדיין לא היו מספיקות לו.

אבל החיים עוברים, השנים מתקדמות, דברים משתנים, ובתחום זה אמור יתרונו של האדם על פני שאר היצורים לבוא לידי ביטוי. בל יאה האדם מאולף, מקובע בסדר החיים שהתרגל בו מקדמת דנא. אמת, יתכן כי בעבר לא יכול היה לקבוע שיעור תורה. לא יכול היה, או לפחות הרגיש כך. המעמסה היתה רבה מנשוא.

אנו איננו פילי! וכי לא נהגה בחכמה אם מידי פעם נבדוק שמא אפשר בכל זאת לדחוק את חיי המעשה מעט ימינה ומעט שמאלה, ולפלס נתיב של תורה בחיינו העמוסים? שמא אפשר לשחרר את הקורנס ממקומו, לבתק את החבל ולצלול בים התלמוד?

כדאי לבדוק.

אם לא עכשיו, אימתני???

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

לעילוי נשמת

הר"ר **בנימין וסלי** ז"ל

ב"ר שלמה ז"ל נלב"ע כ"ז באב תשנ"ח

תנצב"ה

הנוצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' **משה חיים הכהן** ז"ל

ב"ר יוסף אליהו ז"ל נלב"ע כ"ט באב תשנ"ח

תנצב"ה

הנוצח ע"י בנו ידידנו

הר"ר **אביגדור יהודה כהן** ומשפ' שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **מלכה קרופניק** ע"ה

ב"ר משה ז"ל נלב"ע א' באלול תשי"ט

תנצב"ה

הנוצח ע"י ידידנו

הר"ר **אריה ישראל שכטר** שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **שרה אדלר** ע"ה

ב"ר שמואל ז"ל נלב"ע א' באלול תשנ"ו

תנצב"ה

הנוצח ע"י בנו ידידנו הר"ר **שמואל אדלר** הי"ו

ומשפ' שיחיו - גבעתיים

מזומנים, כסף, זהב, יין ותבואה, ולפי שומתם חייבום במיסים (מנהגים דק"ק ורמייזא סרע"ט ח"ב עמ' קל"ד). כך גם נהגו בקהילת ניקלשבורג שבגרמניה, אשר בקרבה התפתח נידון הלכתי מעניין כתוצאה מגביית מיסים זו.

הונו האדיר של ר' יעקב פיסק: לפני כמה מאות שנים התגורר יהודי אמיד בשם ר' יעקב פיסק בעיר ניקלשבורג. כשאר אחיו בני הקהילה, היה ר' יעקב מעריך את הונו מעת לעת, ומשלם את מיסיו בהתאם לשומה. ביום מן הימים ר' יעקב הסתלק לבית עולמו, ויורשיו הופתעו לגלות, כי ערך הירושה שנפל בחלקם גבוה פי שלשה מן השווי שהצהיר עליו הנפטר בשומתו האחרונה! השמועה על שוויה האמיתי של הירושה הגיעה אל גבאי הקהילה, אשר מיהרו לתבוע מן היורשים את תשלומי המיסים שטרם שולמו בגין השנים האחרונות בהן, כך הסתבר עתה, היה ר' יעקב עשיר מכפי שהצהיר. אולם, היו שביקשו לטעון עבור היורשים, כי יתכן שר' יעקב, התעשר בסמוך לפטירתו, לאחר גביית המיסים האחרונה, ולפיכך אין לדרוש מאומה מן היתומים תשלומי מיסים בגין השנים שקדמו לתשלום האחרון (שו"ת צמח צדק הקדמון סי' כ"ז).

לא לכל אדם יש מזל כשל יוסף מוקיר שבת: אולם, בעל חוות יאיר (שו"ת סי' נ"ז, נ"ח) אשר דן בשאלה דומה, קבע נחרצות, כי טענת התעשרות פתאומית נחשבת כטענה בלתי שכיחה ובלתי מציאותית, ואין לנו להוציא את הנפטר מטבעו של העולם, בו בני אדם אוספים פרוטה לפרוטה בעמל רב. כדי להדגיש את דבריו הוא כתב בתמיהה, וכי עלינו להניח "דחצה דג כיוסף מוקיר שבי, או דאעשר ממילי דחוץ לסדר העולם?" לפיכך, אין בית הדין רשאי לטעון עבור היורשים, כי המת התעשר באופן פתאומי שאינו מדרך העולם, ועליהם לשלם את החוב הנדרש.

דף עא/א מוכר בעין יפה מוכר

האם תמיד מוכר בעין יפה הוא מוכר?

במשנתנו מובאת דעת רבי עקיבא שהמוכר לרעהו בור מים הנמצא בתוך שדהו, מכר לו גם את הדרך המובילה אל הבור, למרות שלא פורש הדבר, מאחר ש"מוכר בעין יפה מוכר", כלומר, ברווח ולא בצמצום. כך גם נפסק להלכה (רמב"ם הל' מכירה פ' כ"ה הל' ג', טוש"ע חו"מ סי' ר"ד סעי' ב.).

תביעה מקבלן להעניק לרוכש השטח את הדרך הטובה ביותר: מעשה באדם שקנה מקבלן מפעל עם חצר אחורית. אמנם, על הקבלן לספק לקונה דרך גישה לחצר האחורית, המשמשת להעמסת סחורות ולפריקתן. אלא, שהקבלן רצה להעמיד לקונה אפשרות להגיע אל החצר מצידו הדרומי של המפעל, בעוד שהדרך הקצרה אליו היתה מצידו הצפוני. הנידון במקרה זה הוא, עד כמה יפה עינו של המוכר. הגאון רבי יצחק אלחנן זצ"ל (נחל יצחק סי' ס"א אות ד' ענף א') דן בסוגיה מעין זו, והוכיח מדברי הירושלמי, שחז"ל אמדו בדעתו של המוכר, שכוונתו היא להעניק לקונה את הדרך הראויה ביותר להגעתו אל הנכס שנרכש על ידו.

מוכר דירה ששייר לעצמו זכות לפרוס את מרכולתו על הגזוזטרה: האם עלינו לקבוע בכל מקרה, כי אין גבולות לנדיבות לבו של המוכר? לא ולא קובע המהרש"ם (שו"ת ח"ג סי' שט"ז) שנדרש לויכוח שהתעורר דורות רבים לאחר מכירת בית. מעשה בראובן שמכר את ביתו לשמעון. אך בהסכם המכירה כתב ראובן, כי הוא משייר לעצמו זכות לפרוס את מרכולתו על גזוזטרת הבית שננטה אל הרחוב. השנים חלפו עברו להן, ראובן ושמעון עברו לעולם שכולו טוב, ויורשיהם המשיכו במנהג הוריהם, עד שביום מן הימים טען אחד מצאצאי שמעון, כי ודאי ראובן מכר את הבית "בעין יפה", ולפיכך, לא שייר לעצמו זכות לפרוס על גזוזטרת הבית אלא מוצרי סידקית ופריטים זעירים בלבד, אך לא מוצרים גדולים וחפצים בעלי נפח רב. בהתאם לכך, תבע יורשו של הקונה, כי הרוכלים, צאצאי המוכר, לא ישתמשו בגזוזטרה כי אם למסחר זעיר בלבד.

"מוכר בעין יפה" - בתנאי שאין זה פוגע בזכויותיו: אולם, המהרש"ם הבהיר נחרצות ליורשי הקונה, כי "מוכר בעין יפה הוא מוכר", כל עוד נדיבות ליבו אינה פוגעת בנכס או בזכות שאותה ביקש לשייר לעצמו.

ראיה לכך הביא המהרש"ם מסוגייתנו בה מבואר, שהמוכר שדה לחבירו ושייר לעצמו את האילנות, **השתיירה לו גם הקרקע שעליה גדלים האילנות.** זאת, מאחר שבעל האילנות חושש, שמא ברבות השנים יאסור עליו הקונה, בעל הקרקע, את השימוש בקרקע לצורך גידול האילנות, ונמצא המוכר מפסיד כתוצאה מנדיבות לבו. לכן, גם במקרה דנן, עלינו להניח, כי הרוכל הקשיש, שזה מכבר הלך לעולמו, שייר לעצמו את הזכות המירבית בגזוזטרת הבית כדי שפרנסתו לא תיפגע בשום פנים ואופן.

דף עג/א-ב אמר רבה אישתעו לי נחותי ימא

הדג הגדול והאומה שכמעט תכניע את עם ישראל

בדף זה ובדף שלאחריו מביאה הגמרא תיאורים שונים מאת רבה בר בר חנה אודות מאורעות שחוו יורדי ימים והולכי מדברות. תיאורים אלו נראים בלתי מציאותיים ברובם המוחלט, ונתנו פתחון פה לשונאי ישראל ללעוג על דברי חז"ל.

נשר שכנפיו פרוטות מקיל ועד בבנזה: אחד מבני דורו של רבי ישראל מסלנט זצ"ל סיפר, כי בהיותו בברלין נשאל רבי ישראל על ידי פרוץ הלמהולץ הגרמני, מה דעתו על אגדות חז"ל, וכך ענה: הנה עתה בשנת תרל"א, אחר ניצחון מלך פרוסיה על צרפת, הוחלף סמל המלוכה, מנשר בעל ראש אחד לנשר בעל שני ראשים. קראתי, מספר לו הגר"י מסלנט, תיאור של משורר, המתאר את גדולת גרמניה-פרוסיה שאחר הכיבוש כנשר גדול, שראשו האחד מגיע עד ממל וראשו השני עד מיץ, כנף אחת פרוטה עד קיל וכנף אחרת מגיעה עד בבנזה. לנו מובן, כי מתוארים כאן גבולות גרמניה, אבל איך יתפרשו הדברים בעוד כ-500 שנה? בדומה לכך ברורים דברי חז"ל לגדולים כמוותם, אף שלאחרים אינם נראים אלא כדברים תמוהים.

טיפת דיו שהטביעה עשרות יישובים יהודיים: במקורות אחרים מצוטטת תשובת הגר"ס לשאלה על מאמר חז"ל בסוגייתנו (עג/ב) אודות דג מת, שגוייתו החריבה שישים כרכים. כידוע, נאסרה על היהודים ישיבה בערים מסוימות, והגזירה נכתבה ונחתמה בצו מלכות. נוכל לתאר את המאורע העגום במשפט קצר האומר, כי בטיפת דיו אחת טבעו עשרות יישובים וכרכים יהודיים. האם משפט זה יובן לכל? גם דברי גמרא זו מתפרשים כנסתרות המובנים ליודעי חן בלבד [יעיין במאמר על אגדות חז"ל מהרמח"ל ז"ל, הודפס בפתחה למדרש רבה, שביאר מדוע חז"ל העבירו מסרים בצורה נסתרת ובדרך משל].

ואכן לאגדות חז"ל אלו, הידועות בשם אגדות רבב"ח, נתחברו ביאורים רבים על דרך הרמז והסוד והאריכו בהם הריטב"א, המהרש"א (בסוגייתנו) המהר"ל (בספריו חידושי אגדות, ובבאר הגולה באר ה'), מוהר"ן מברסלב (בליקוטי מוהר"ן), בעל נתיבות המשפט (בספרו אמת ליעקב), בעל בן איש חי (בספרו בן יהודה), ועוד. חיבור מיוחד מאת הגר"א מוילנא נודע בשם ביאורי אגדות רבה בר בר חנה על פי הנסתר.

מעניין ואקטואלי מאוד הוא ביאורו של בעל נתיבות המשפט, בספרו אמת ליעקב, על המעשה המסופר בסוגייתנו (עג/ב) על ידי רבה בר בר חנה, בו הוא מתאר כיצד פעם אחת הוא ואחרים נסעו בספינה, וראו אי קטן עם חול ועשבים גדלים עליו. לתומם חשבו הנוסעים כי יבשה לפניהם, ולכן עלו עליה ואפו ובישלו שם. לאמיתו של דבר לא היה זה אלא דג גדול, שחול נאסף עליו ועשב צמח בו. כשחש הדג בחום המתפשט על גופו הוא התהפך באחת, ולולא שנמלטו אל ספינתם שהיתה קרובה אליהם, היו הם טובעים. הגאון רבי יעקב מליסא, בעל נתיבות המשפט מפרש, כי רבה בר בר חנה ראה ברוח הקודש, שקודם ביאת המשיח ישלטו בני ישראל על אומות אחרות ויעלו עליהן בניסיון למשול בהן. אלא שאז יתהפך המצב על פניו, וסכנה גדולה תהיה נשקפת להם לישראל, ורק מאחר שהגאולה תהא קרובה לבוא, לא יכלה זרע ישראל חס ושלום (ראה שם בהרחבה, ועיין גם בחידושי הריטב"א כאן המביא רעיון דומה. ניתן לומר, לאחר קריאת הדברים, שאף הגאון מליסא כתב מה שכתב ברוח הקודש). וכך סיכם את הנושא בספר הקדמון דרכי נועם: "אף לו נבין רמזים שנאמר על דברים המוכרים לנו, לא נבין אף אפס קצותם של רמזים העוסקים בדברים המופלאים מאתנו, בסודות ונסתרות התורה".